



Framtidsfullmakter - en ny form av ställföreträdarskap för vuxna

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till en ny lag om framtidsfullmakter. Den nya lagen ger enskilda en möjlighet att utse någon som kan ha hand om deras personliga och ekonomiska angelägenheter om de senare i livet inte själva kan det. Framtidsfullmakter är ett alternativ till ordningen med gode män och förvaltare och ett komplement till vanliga fullmakter. Framtidsfullmakter stärker enskildas självbestämmande genom att förbättra möjligheterna att planera framtiden och behålla kontrollen över frågor som är av stor betydelse för dem. Utskottet ställer sig också bakom behörighetsregler för anhöriga till personer som inte längre kan ha hand om sina ekonomiska angelägenheter. Förslaget skapar en rättslig ram för sådana vardagliga rättshandlingar som många anhöriga redan i dag utför. Den nya lagen om framtidsfullmakter och övriga lagförslag föreslås träda i kraft den 1 juli 2017.

Vidare föreslår utskottet ett tillkännagivande. Enligt utskottet bör regeringen ta initiativ till att överväga frågan om upprättande och hantering av elektroniska framtidsfullmakter.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå övriga motionsyrkanden.

I betänkandet finns tre reservationer (C, L).

Behandlade förslag

Proposition 2016/17:30 Framtidsfullmakter – en ny form av ställföreträdarskap för vuxna.

Elva yrkanden i följdmotioner.

Ett yrkande i en motion från allmänna motionstiden 2016/17.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet5

Utskottets överväganden6

 Framtidsfullmakter6

 Den framtida utformningen av lagen om framtidsfullmakter13

 Den framtida utformningen av ett legalt ställföreträdarskap för
 anhöriga.....15

Reservationer16

 1. Den framtida utformningen av lagen om framtidsfullmakter, punkt
 2 (C)16

 2. Den framtida utformningen av lagen om framtidsfullmakter, punkt
 2 (L).....17

 3. Den framtida utformningen av ett legalt ställföreträdarskap för
 anhöriga, punkt 3 (C).....18

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag.....19

 Propositionen19

 Följdmotionerna19

 Motion från allmänna motionstiden 2016/1720

Bilaga 2

Regeringens lagförslag21

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Framtidsfullmakter

Riksdagen

a) antar regeringens förslag till

1. lag om framtidsfullmakter,

2. lag om ändring i föräldrabalken,

3. lag om ändring i ärvdabalken,

4. lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,

5. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),

b) ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör ta initiativ till att överväga frågan om upprättande och hantering av elektroniska framtidsfullmakter och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2016/17:30 punkterna 1–5 och motionerna

2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkande 3 och

2016/17:3601 av Robert Hannah m.fl. (L, KD, M, C) samt

avslår motion

2016/17:655 av Nina Lundström (L).

2. Den framtida utformningen av lagen om framtidsfullmakter

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkandena 1, 2 och 4 samt

2016/17:3602 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkandena 1–5.

Reservation 1 (C)

Reservation 2 (L)

3. Den framtida utformningen av ett legalt ställföreträdarskap för anhöriga

Riksdagen avslår motion

2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkande 5.

Reservation 3 (C)

Stockholm den 6 april 2017

På civilutskottets vägnar

Tuve Skånberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tuve Skånberg (KD), Hillevi Larsson (S), Ewa Thalén Finné (M), Carl-Oskar Bohlin (M), Lars Eriksson (S), Thomas Finnborg (M), Ola Johansson (C), Emma Hult (MP), Mats Green (M), Mikael Eskilandersson (SD), Robert Hannah (L), Nooshi Dadgostar (V), Johanna Haraldsson (S), Shadiye Heydari (S), Jimmy Ståhl (SD), Eva Lindh (S) och Faradj Koliev (S).

Redogörelse för ärendet

Regeringen beslutade 2002 att ge en särskild utredare i uppdrag att utvärdera 1995 års förmyndarskapsreform och se över de stödformer som erbjuds äldre och andra behövande. I uppdraget ingick att överväga om fullmakter för en framtida situation (s.k. framtidsfullmakter) är ett gångbart alternativ till stödformerna i föräldrabalken. Utredningen lämnade i november 2004 slutbetänkandet Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna (SOU 2004:112). Betänkandet har remissbehandlats.

I juni 2013 fick en sakkunnig person i uppdrag att lämna förslag till vissa kompletterande bestämmelser till utredningens förslag till lag om framtidsfullmakter. Utredaren överlämnade i maj 2014 ett förslag till sådana kompletteringar i departementspromemorian Framtidsfullmakter (Ds 2014:16). Promemorian har remissbehandlats.

Frågor om lagstiftning om framtidsfullmakter har varit föremål för tillkännagivanden från riksdagen (bet. 2014/15:CU6, rskr. 2014/15:122).

I den nu aktuella propositionen behandlar regeringen de förslag som utredningen lämnade om framtidsfullmakter och om behörighet i vissa fall för anhöriga (SOU 2004:112 del B avsnitt 1–7) och de kompletterande förslag som lämnades i promemorian. Vissa av utredningens andra förslag har redan lett till lagstiftning, se propositionerna Skydd för barn genom registrering av förmyndare i vägtrafikregistret, m.m. (prop. 2005/06:117, bet. 2005/06:LU34, rskr. 2005/06:328), Förmyndarskapsrättsliga frågor (prop. 2007/08:150, bet. 2008/09:CU2, rskr. 2008/09:7) och Bättre förutsättningar för gode män och förvaltare (prop. 2013/14:225, bet. 2013/14:CU34, rskr. 2013/14:382). Regeringen avser inte att gå vidare med övriga förslag (se prop. 2013/14:225 s. 13).

Lagrådet har yttrat sig över lagförslagen.

I ärendet har inkommit en skrivelse från Svenska Bankföreningen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1 och lagförslagen i bilaga 2.

I betänkandet behandlar utskottet elva motionsyrkanden som har väckts med anledning av propositionen och ett motionsyrkande från den allmänna motionstiden 2016/17.

Motionsförslagen finns i bilaga 1.

Utskottets överväganden

Framtidsfullmakter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag och ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör ta initiativ till att överväga frågan om upprättande och hantering av elektroniska framtidsfullmakter.

Propositionen

En ny ordning med framtidsfullmakter

I propositionen konstaterar regeringen att många människor förr eller senare drabbas av sjukdom eller nedsatt hälsotillstånd som medför svårigheter att ha hand om sig själv och sin ekonomi. Med allt fler äldre i befolkningen ökar behovet av hjälp. Regeringen föreslår därför en lag om framtidsfullmakter som ger enskilda en möjlighet att utse någon som kan ha hand om deras personliga och ekonomiska angelägenheter om de senare i livet inte själva kan det. Framtidsfullmakter är ett alternativ till ordningen med gode män och förvaltare och ett komplement till vanliga fullmakter. Enligt regeringen kommer framtidsfullmakter att kunna stärka enskildas självbestämmande genom att förbättra möjligheterna att planera framtiden och behålla kontrollen över frågor som är av stor betydelse för dem.

I propositionen föreslår regeringen att framtidsfullmakten ska gälla när den enskilde själv blir beslutsoförmögen.

Närmare om framtidsfullmakter

En framtidsfullmakt ska enligt regeringen vara en fullmakt åt någon att företräda fullmaktsgivaren om han eller hon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande varaktigt och i huvudsak inte längre har förmåga att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser.

En framtidsfullmakt ska få upprättas av den som har fyllt 18 år och som har förmåga att ha hand om sina angelägenheter.

Ekonomiska och personliga angelägenheter ska kunna omfattas av en framtidsfullmakt. Åtgärder inom hälso- och sjukvård eller tandvård och vissa frågor av utpräglat personlig karaktär ska dock inte omfattas.

Frågan om ställföreträdarskap på hälso- och sjukvårdsområdet är enligt regeringen komplex och måste bedömas delvis utifrån andra utgångspunkter och regleringar än de som ligger till grund för regeringens nuvarande överväganden. Bland annat måste hänsyn tas till grundläggande fri- och rättigheter, som

skyddet mot påtvingat kroppsligt ingrepp (2 kap. 6 § regeringsformen). Även en rad etiska aspekter måste beaktas. Frågan bör därför enligt regeringen behandlas i särskild ordning, vilket den redan gör. Utredningen om beslutsoförmögna personers ställning i vård, omsorg och forskning föreslår att det ska införas en möjlighet att utfärda framtidsfullmakter bl.a. inom hälso- och sjukvård och tandvård (SOU 2015:80). Utredningens betänkande bereds inom Regeringskansliet. I propositionen framhåller regeringen att reformen med framtidsfullmakter är en angelägen reform som inte bör avvakta bedömningarna i fråga om hälso- och sjukvård och tandvård. Som en följd av detta bedömer regeringen att åtgärder inom dessa områden åtminstone tills vidare bör undantas från den nu föreslagna regleringens tillämpningsområde.

Det föreslås att en framtidsfullmakt ska vara skriftlig och bevitnad av två personer. Samma villkor för och rekommendationer till fullmaktsvittnen ska gälla som i fråga om testamentsvittnen.

Av fullmakten ska det framgå att det är fråga om en framtidsfullmakt, vilka angelägenheter som fullmakten avser och vad som i övrigt ska gälla.

I propositionen redovisar regeringen att någon remissinstans anser att det bör övervägas att tillåta elektroniska framtidsfullmakter och att regelverket måste anpassas därefter. Regeringen anför att den i och för sig är positiv till elektronisk hantering av handlingar, men konstaterar att frågan om upprättande och hantering av elektroniska framtidsfullmakter är komplicerad och kräver särskilda överväganden. Frågan har därför inte rymts inom ramen för det aktuella lagstiftningsarbetet. Det kan enligt regeringen finnas anledning att återkomma till denna fråga, t.ex. om det framöver på marknaden tas fram elektroniska fullmaktslösningar som kan användas för framtidsfullmakter.

I en framtidsfullmakt ska en eller flera fysiska personer anges som fullmaktshavare.

Vid tillfälligt förhinder eller vid behov av hjälp i en särskilt angiven fråga får fullmaktshavaren överlåta sin behörighet till någon annan. En fullmakt som ges vid tillfälligt förhinder ska dock endast få avse rätten att utföra ordinära rättshandlingar med anknytning till den enskildes dagliga livsföring.

I propositionen konstaterar regeringen att uppdraget som ställföreträdare är ett uppdrag som bygger på att det finns ett särskilt förtroende mellan fullmaktsgivaren och fullmaktshavaren. Det talar mot att juridiska personer ska få utses till ställföreträdare. Ett annat skäl som talar mot en sådan lösning är att det i det närmaste vore att jämställa en framtidsfullmakt med en fullmakt som kan användas som en legitimationshandling för den som vid var tid innehar den, vilket inte bör komma i fråga. Att tillåta juridiska personer som fullmaktshavare skulle alltså innebära att fullmaktsgivaren förlorar kontrollen över vem som egentligen kommer att företräda honom eller henne. Det strider mot grundtanken med reformen, dvs. att fullmaktsgivaren ska välja sin företrädare. Med hänsyn till detta anser regeringen att endast fysiska personer bör kunna utses som fullmaktshavare.

Med hänsyn till att det föreslås att en ordinarie fullmaktshavare ska vara en fysisk person bör motsvarande krav enligt regeringen gälla för en ersättare för fullmaktshavaren.

Enligt regeringen finns det dock skäl att göra ett undantag när det gäller hjälp för fullmaktshavaren i en särskild fråga. Är det fråga om att i en särskilt angiven ekonomisk fråga förvalta fullmaktsgivarens egendom är det enligt regeringen, med hänsyn till hur sådan verksamhet är organiserad, rimligt att fullmakten får ställas till ett kreditinstitut eller ett värdepappersinstitut.

En framtidsfullmakt som uppfyller formkraven träder i kraft när fullmaktsgivaren inte längre har förmåga att ha hand om de angelägenheter som omfattas av fullmakten.

Bedömningen av ikraftträdandet ska göras av fullmaktshavaren.

Fullmaktshavaren ska kunna få en rättslig prövning av om framtidsfullmakten har trätt i kraft. Fullmaktsgivaren ska också få villkora ikraftträdandet med att en sådan prövning görs.

Om fullmaktshavaren bedömer att framtidsfullmakten har trätt i kraft, ska bl.a. fullmaktsgivaren och hans eller hennes anhöriga underrättas.

I propositionen gör regeringen bedömningen att det inte bör införas något krav på registrering av framtidsfullmakter. Regeringen konstaterar att det inte förekommer någon registrering av vanliga fullmakter. Inte heller testamenten vare sig kontrolleras eller registreras. Att registrera att en framtidsfullmakt har trätt i kraft skulle enligt regeringen förutsätta att en myndighet i varje enskilt fall tar ställning till om fullmaktsgivaren är beslutsoförmögen. Det blir då i praktiken en offentligrättslig ordning som inte skiljer sig nämnvärt från godmanssystemet.

Regeringen anser att framtidsfullmakternas särdrag inte medför att det är nödvändigt att koppla ikraftträdandet till en obligatorisk prövning. Regeringen anför att den registrering som föreslogs i Ds 2014:16 innebär att överförmyndaren får kännedom om framtidsfullmakten och att en tredje man kan efterforska om det har gjorts någon registrering. Eftersom registreringen i det fallet inte innebär någon kontroll av annat än att formkraven är uppfyllda ger den inte något besked om huruvida fullmaktsgivaren faktiskt är beslutsoförmögen och fullmakten därmed kan användas. Behovet av ett sådant register kan ifrågasättas. Att överförmyndaren har intresse av att i samband med anordnande av godmanskap eller förvaltarenskap få kännedom om huruvida den enskilde har upprättat en framtidsfullmakt kan i de allra flesta fall tillgodoses genom kommunikeringen med anhöriga inför anordnandet. Det kan konstateras att en ordning med både registrering och möjlighet till myndighetsprövning inte finns i varken Norge, Finland eller Danmark. Sammantaget framstår det enligt regeringens mening inte som motiverat att bygga upp ett register, lokalt eller centralt, och att ge överförmyndaren eller någon annan i uppgift att administrera registret och att dessutom kontrollera fullmakterna. Nyttan med en sådan ordning uppväger helt enkelt inte kostnaderna för den.

Tingsrätten ska på ansökan av fullmaktshavaren pröva om framtidsfullmakten har trätt i kraft.

Fullmaktsgivaren ska ges tillfälle att yttra sig över ansökan, om det är möjligt. Även fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar och överförmyndaren ska ges tillfälle att yttra sig. Domstolen ska begära ett läkarintyg.

En framtidsfullmakt ska inte med bindande verkan få göras oåterkallelig. Avtalslagens bestämmelser om återkallelse ska gälla för framtidsfullmakter.

Även i övrigt ska vad som gäller enligt avtalslagen om skriftliga fullmakter gälla för framtidsfullmakter. Det innebär bl.a. att fullmaktsgivaren ska bli bunden genom de åtgärder som fullmaktshavaren vidtar inom ramen för fullmakten, att fullmaktshavaren ansvarar för att han eller hon har den behörighet som krävs och att fullmaktsgivaren i vissa fall ska informera tredje man om att framtidsfullmakten inte längre gäller.

När det gäller fullmaktsgivarens rätt till rättslig prövning anför regeringen att förutom att fullmaktshavaren ska kunna påkalla en prövning bör även den fullmaktsgivare som så önskar kunna villkora en framtidsfullmakts ikraftträdande av en rättslig prövning. På så sätt kan t.ex. en befarad osämja mellan fullmaktshavaren och fullmaktsgivarens släktingar eller andra närstående undvikas och fullmaktsgivaren kan känna sig trygg med att fullmakten används när det är avsett.

Fullmaktshavaren ska vid fullgörandet av sitt uppdrag handla i enlighet med fullmaktsgivarens intressen och, om det är möjligt, samråda med fullmaktsgivaren i viktiga frågor (lojalitets- och samrådsplikt).

Det går enligt regeringen inte att ange en gång för alla vad som är en viktig fråga. Fullmaktshavaren behöver därför vara lyhörd för vilka frågor fullmaktsgivaren tycker eller har tyckt är av särskild betydelse. Fullmaktshavarens kännedom om fullmaktsgivarens uppfattning i olika avseenden är därför särskilt värdefull och kan bilda utgångspunkt för fullmaktshavaren att i det enskilda fallet bedöma vilka frågor som bör stämmas av med fullmaktsgivaren. Frågor om boende och övergripande ekonomiska överväganden, t.ex. större förändringar av en aktieportfölj, är enligt regeringens mening sådana frågor som fullmaktshavaren bör samråda med fullmaktsgivaren om innan åtgärder vidtas. Men även andra, inte fullt lika omfattande, frågor får normalt sett anses vara viktiga för en fullmaktsgivare. Det kan exempelvis röra överväganden om hur den löpande verksamheten ska skötas. Andra frågor som bör stämmas av är köp och försäljning av egendom som sker mer sällan liksom beställningar av återkommande tjänster som städning eller större in- eller utvändiga fastighetsreparationer och liknande.

Om det uppstår en jävssituation, ska fullmaktshavaren inte vara behörig att företräda fullmaktsgivaren. I stället ska överförmyndaren, på fullmaktshavarens begäran, utse en god man att företräda fullmaktsgivaren i angelägenheten.

Fullmaktshavaren ska få arvode för sitt uppdrag endast om det anges i framtidsfullmakten. Om arvodets storlek inte framgår av fullmakten, ska ett skäligt belopp få tas ut. Om inte något annat anges i framtidsfullmakten, ska fullmaktshavaren, till någon annan än sig själv, få lämna personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till fullmaktsgivarens ekonomiska villkor.

Regeringen anför att utgångspunkten även i detta avseende bör vara att fullmaktsgivaren bestämmer förutsättningarna för uppdraget. Det är därför viktigt att fullmaktsgivaren noga överväger innehållet i fullmakten, bl.a. i fråga om fullmaktshavarens möjlighet att lämna gåvor. Alltför vida ramar för fullmaktshavarens möjlighet att lämna gåvor riskerar givetvis att leda till att fullmaktshavaren, för egen eller annans vinning, handlar illojalt mot fullmaktsgivaren.

Mot denna bakgrund bör gåvor som utgångspunkt bara få lämnas om det anges särskilt i framtidsfullmakten. Enligt regeringens mening skulle det dock vara att gå för långt att utesluta alla former av gåvor som inte har direkt stöd i framtidsfullmakten. Detta gäller särskilt i de fall där fullmaktsuppdraget omfattar personliga angelägenheter och det är fråga om att fortsätta en ordning som fullmaktsgivaren har följt. En fullmaktsgivare som har brukat lämna födelsedagspresenter och liknande kan antas ha en vilja att fortsätta med det även när framtidsfullmakten har trätt i kraft. En fullmaktsgivare som t.ex. brukar besöka eller på annat sätt uppmärksamma släkt och vänner i samband med födelsedagar kan förväntas göra det även efter att framtidsfullmakten har trätt i kraft. Det är rimligt att fullmaktshavaren som företrädare för fullmaktsgivaren, i en sådan situation bör få köpa enklare gåvor.

Det kan också förväntas att en framtidsfullmakt kommer att upprättas lång tid innan den träder i kraft. Med hänsyn till det är det naturligtvis svårt för fullmaktsgivaren att förutse vilka gåvotillfällen som kan uppstå och att närmare precisera under vilka förutsättningar som gåvor ska få lämnas. Att kräva att framtidsfullmakten under alla förhållanden ska innehålla grunderna för och omfattningen av rätten att lämna gåvor för att så ska få ske, torde ofta leda till tämligen generella beskrivningar som inte ger fullmaktshavaren någon egentlig vägledning i det enskilda fallet. Det förefaller lämpligare att fullmaktshavaren diskuterar med fullmaktsgivaren innan en gåva lämnas, om det är möjligt. Med regeringens förslag om att fullmaktsgivaren kan utse någon som granskar förvaltningen har fullmaktsgivaren dessutom möjlighet att ordna en granskning av fullmaktshavarens hantering av egendomen. Regeringens förslag om att ge överförmyndaren och fullmaktsgivarens närmaste släktingar möjlighet att inhämta redovisning bidrar också till insyn i verksamheten.

Mot denna bakgrund bör fullmaktshavaren, utan att det uttryckligen anges i fullmakten, på fullmaktsgivarens vägnar få lämna vissa gåvor. En rätt att ge bort fullmaktsgivarens egendom bör vara begränsad till situationer där det är motiverat med hänsyn till behovet av att vårda fullmaktsgivarens relationer till släkt och vänner. Fullmaktshavaren bör därför för fullmaktsgivaren få lämna personliga presenter. En riktlinje bör vara i vilken utsträckning fullmaktsgivaren har lämnat sådana presenter, t.ex. vid födelsedagar och andra högtids- och bemarkelsedagar, innan han eller hon blev beslutsoförmögen. Det faller sig vidare naturligt att eventuella presenter begränsas till sådana vars värde inte står i missförhållande till fullmaktsgivarens ekonomiska villkor (se 14 kap. 12 § föräldrabalken). Med denna avgränsning saknas det anledning att införa en ordning som innebär att överförmyndaren ska godkänna gåvor över ett visst värde.

Mer omfattande gåvor eller gåvor för andra syften bör endast få lämnas om det anges i framtidsfullmakten. Om det framgår av framtidsfullmakten att egendomen över huvud taget inte får användas för gåvor, bör det naturligtvis gälla.

Anhöriga ställföreträdare

I propositionen föreslår regeringen också ett nytt legalt ställföreträdarskap för anhöriga. Anhöriga ska få rätt att företräda enskilda som inte längre själva kan ha hand om sina ekonomiska angelägenheter. Bestämmelserna om anhörigas behörighet ska införas i föräldrabalken.

Om den enskilde på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande inte har förmåga att ha hand om sina ekonomiska angelägenheter, ska en anhörig vara behörig att företräda honom eller henne.

Behörigheten ska gälla under förutsättning att den enskilde har fyllt 18 år och först därefter har blivit beslutsoförmögen.

Om den enskilde företräds av en god man, en förvaltare eller en framtidsfullmakthavare, ska anhörigbehörigheten inte gälla i den delen.

Den enskildes make eller sambo, barn, barnbarn, föräldrar, syskon och syskonbarn ska i tur och ordning vara behöriga att företräda den enskilde.

En viktig utgångspunkt är enligt regeringen att anhörigas behörighet inte ska omgärdas av ett alltför vidlyftigt regelverk. Regeringen bedömer dock att det är nödvändigt att ställa upp vissa regler om vilka anhöriga som är behöriga liksom turordningen och förhållandet dem emellan. På så sätt kan konflikter i frågan inom familjen undvikas och det skapas förutsättningar för att behörigheten blir praktiskt genomförbar i det enskilda fallet.

Den som avböjer uppgiften, inte är anträffbar, är under 18 år eller som själv är beslutsoförmögen eller har ställföreträdare ska inte beaktas i turordningen.

Anhöriga som är gemensamt behöriga ska få lämna fullmakt åt varandra att företräda den enskilde.

Motionerna

I motion 2016/17:3601 av Robert Hannah m.fl. (L, KD, M, C) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som skapar utrymme för att registrera elektroniskt upprättade framtidsfullmakter. I motion 2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) framställs ett liknande motionsyrkande (yrkande 3).

I motion 2016/17:655 av Nina Lundström (L) begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag om framtidsfullmakter.

Riksdagens tillkännagivande

Våren 2015 behandlade utskottet motioner om framtidsfullmakter. Utskottet föreslog ett tillkännagivande om att regeringen snarast borde återkomma till riksdagen med ett lagförslag om framtidsfullmakter och behörighetsregler för anhängiga. Utskottet anförde bl.a. följande (bet. 2014/15:CU6):

Liksom motionärerna anser utskottet att ett system med framtidsfullmakter är ett bra komplement till anordnande av godmanskap eller förvalterskap. De föreslagna behörighetsreglerna för anhängiga skapar en rättslig ram för sådana vardagliga rättshandlingar som många anhängiga redan i dag företar utan direkt lagstöd.

Enligt utskottet finns ett stort behov av lagändringarna och det är angeläget att de kan träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen måste därför prioritera frågan och snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag. Vad utskottet anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Ställningstagandet innebär ett bifall till motionsyrkandena.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 2014/15:122).

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar regeringens förslag till lagstiftning om framtidsfullmakter. Regleringen om framtidsfullmakter är ett bra komplement till anordnande av godmanskap och förvaltare. En ordning med framtidsfullmakter förbättrar möjligheterna för enskilda att planera sin framtid och behålla kontrollen över frågor som är av stor betydelse i livet. En möjlighet att själv utse sin företrädare skapar också enligt utskottets mening goda förutsättningar för en väl fungerande relation mellan den enskilde och ställföreträdaren. Med allt fler äldre i befolkningen ökar också behovet av hjälp.

Svenska Bankföreningen har inkommit med en skrivelse i vilken man bl.a. förordar att det ska vara obligatoriskt för fullmaktshavare att registrera framtidsfullmakter enligt förslaget i departementspromemorian Framtidsfullmakter (Ds 2014:6). Utskottet kan konstatera att den registrering som föreslås i departementspromemorian innebär att överförmyndaren får kännedom om framtidsfullmakten och att tredje man kan efterforska om någon registrering i och för sig har skett. Liksom regeringen anser utskottet att eftersom registreringen i det fallet inte innebär någon kontroll av annat än att formkraven är uppfyllda ger den inte något besked om huruvida fullmaktsgivaren faktiskt är beslutsförmögen och fullmakten därmed kan användas. Utskottet instämmer därför i regeringens bedömning att det inte finns behov av någon sådan registrering.

I propositionen föreslås också behörighetsregler för anhängiga till personer som inte längre kan ha hand om sina ekonomiska angelägenheter. Utskottet ser positivt på förslaget, som skapar en rättslig ram för sådana vardagliga rättshandlingar som många anhängiga redan i dag utför.

Med det anförda anser utskottet att riksdagen av de skäl som anförs i propositionen bör anta regeringens lagförslag. Utskottet gör inte någon annan be-

dömning än regeringen i frågan om tidpunkten för lagstiftningens ikraftträdande. Den ska alltså träda i kraft den 1 juli 2017. Utskottets ställningstagande innebär att motion 2016/17:655 får anses tillgodosedd, varför den bör avslås.

Utskottet övergår nu till att behandla motionsförslagen om att det bör övervägas att tillåta elektroniska framtidsfullmakter. I propositionen redovisar regeringen att den i och för sig är positiv till elektronisk hantering av handlingar, men att frågan om upprättande och hantering av elektroniska framtidsfullmakter är komplicerad och kräver särskilda överväganden. Frågan har därför inte rymts inom ramen för det aktuella lagstiftningsärendet. I propositionen anför regeringen vidare att det kan finnas anledning att återkomma till denna fråga, t.ex. om det framöver på marknaden tas fram elektroniska fullmaktslösningar som kan användas för framtidsfullmakter. Utskottet ser också positivt på en elektronisk hantering av handlingar. Enligt utskottets mening bör regeringen ta initiativ till att överväga frågan om upprättande och hantering av elektroniska framtidsfullmakter. Det som utskottet nu har anfört bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Motionsyrkandena 2016/17:3600 och 2016/17:3601 bör således bifallas.

Utskottet övergår nu till att behandla de motionsyrkanden som innehåller förslag om tillkännagivanden i frågor som anknyter till lagförslagen.

Den framtida utformningen av lagen om framtidsfullmakter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden med förslag till tillkännagivanden om ändringar i lagen om framtidsfullmakter. Utskottet hänvisar till innehållet i de lagändringar som utskottet har ställt sig bakom.

Jämför reservation 1 (C) och 2 (L).

Motionerna

I motion 2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som skapar utrymme för att registrera framtidsfullmakter hos en myndighet (yrkande 2). I motion 2016/17:3602 av Robert Hannah m.fl. (L) framställs ett liknande motionsyrkande (yrkande 3).

I motion 2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) begärs flera tillkännagivanden om att regeringen ska återkomma till riksdagen med olika lagförslag som har anknytning till bestämmelserna om framtidsfullmakter. Motionärerna anser att fullmaktsgivaren bör ges rätt att pröva fullmaktens giltighet i tingsrätten (yrkande 1). Enligt motionärerna är det inte rimligt att enbart fullmaktshavaren ska ha denna rättighet. Det kan enligt motionärerna uppstå situationer i livet när tilltron till de närmast anhöriga raseras och det kan bli komplicerat

att återta en fullmakt om fullmaktshavaren vägrar att lämna den ifrån sig. Motionärerna anser vidare att överlåtelse, köp och försäljningar av fastigheter som omfattar mer än privatbostaden ska godkännas av överförmyndaren (yrkande 4).

Även i motion 2016/17:3602 av Robert Hannah m.fl. (L) begärs flera tillkännagivanden om att regeringen ska återkomma till riksdagen med olika lagförslag som har anknytning till bestämmelserna om framtidsfullmakter. Motionärerna anser att gränsdragningen till hälso- och sjukvård samt tandvård bör förtydligas (yrkande 1). Det faktum att hälso- och sjukvård samt tandvård utesluts från lagförslaget kan enligt motionärerna skapa gränsdragningsproblem. Motionärerna anser vidare att man bör ges möjlighet att upprätta en framtidsfullmakt för åtgärder inom hälso- och sjukvård samt tandvård (yrkande 2). Dessutom anser motionärerna att fullmaktshavarens befogenheter att lämna gåvor avgränsas till personliga presenter av mindre värde (yrkande 4) måste förtydligas. Enligt motionärerna är den nuvarande lagtextens formulering om att personliga presents värde inte får stå i missförhållande till fullmaktsgivarens ekonomiska villkor inte tillräckligt tydlig. Slutligen anser motionärerna att det måste vara möjligt att anlita en juridisk person som tillfällig ställföreträdare för fullmaktshavaren (yrkande 5).

Utskottets ställningstagande

I motion 2016/17:3602 föreslås tillkännagivanden om att det bör vara möjligt att upprätta en framtidsfullmakt för åtgärder inom hälso- och sjukvård samt tandvård samt att gränsdragningen till dessa områden bör förtydligas. Som redovisas i propositionen har Utredningen om beslutsförmögnas ställning i vård, omsorg och forskning föreslagit att det ska införas en möjlighet att utfärda framtidsfullmakter inom hälso- och sjukvård samt tandvård. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet. Utskottet anser att resultatet av det pågående beredningsarbetet inte bör föregripas genom någon åtgärd från riksdagen. Motion 2016/17:3602 yrkandena 1 och 2 bör därför avslås.

Utskottet har tidigare i detta betänkande ställt sig bakom regeringens förslag till lag om framtidsfullmakter. Utskottet har också ställt sig bakom regeringens bedömning att det inte bör införas något krav på registrering av framtidsfullmakter. Vad gäller frågan om en fullmaktsgivares möjligheter att få fullmaktens giltighet prövad i domstol framgår det av föregående avsnitt att en fullmaktsgivare kan villkora en framtidsfullmakts ikraftträdande av en rättslig prövning. När det gäller förslagen i övriga motionsyrkanden om förtydliganden för lämnande av gåvor, möjligheten för fullmaktshavaren att anlita hjälp av en juridisk person i en särskild fråga och förfarandet vid köp och försäljningar av fastigheter hänvisar utskottet också till vad som redovisats i föregående avsnitt. Med det anförda bör motionerna avslås.

Den framtida utformningen av ett legalt ställföreträdarskap för anhöriga

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande med förslag på ett tillkännagivande om en ändring i regleringen om ställföreträdarskap för anhöriga. Utskottet hänvisar till innehållet i de lagändringar som utskottet har ställt sig bakom.

Jämför reservation 3 (C).

Motionen

I motion 2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag om en ny form av ställföreträdarskap för vuxna som inte i detalj reglerar turordningsreglerna mellan anhöriga när det gäller att företräda den enskilde (yrkande 5).

Utskottets ställningstagande

I motionen föreslås ett tillkännagivande om att behörighetsreglerna för anhöriga inte i detalj ska reglera turordningen mellan de anhöriga. Utskottet har tidigare i detta betänkande ställt sig bakom regeringens förslag till behörighetsregler för anhöriga. För att undvika konflikter inom familjen innehåller reglerna bestämmelser om vilka anhöriga som är behöriga liksom turordningen och förhållandet dem emellan. Utskottet anser inte att det finns anledning att föreslå något initiativ med anledning av motionen, varför den bör avslås.

Reservationer

1. Den framtida utformningen av lagen om framtidsfullmakter, punkt 2 (C)

av Ola Johansson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkandena 1 och 4 samt avslår motionerna

2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkande 2 och

2016/17:3602 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkandena 1–5.

Ställningstagande

Jag har ställt mig bakom den nya lagen om framtidsfullmakter, men anser att lagen kan förbättras i vissa avseenden.

Jag anser att det kan ifrågasättas om det är tillräckligt att enbart fullmakts-havaren och inte fullmaktsgivaren ska ha möjlighet att pröva giltigheten av fullmakten i tingsrätten. Det kan uppstå situationer i livet när tilltron till den närmast anhörige raseras och det kan bli komplicerat att återta en fullmakt om fullmaktshavaren vägrar att lämna den ifrån sig. Fullmaktsgivarens rätt att få fullmakten prövad i tingsrätten bör således enligt min uppfattning stärkas.

Jag anser också att det kan ifrågasättas om det är lämpligt att ge fullmakts-havaren obegränsade befogenheter att sköta fullmaktsgivarens ekonomi. Handlar det om fastighetsköp, försäljningar, eller överlåtelser som omfattar mer än den egna bostaden, borde det ske genom en god man, eller förvaltare och inte genom en fullmaktshavare ensam. Jag anser därför att det bör övervägas om inte försäljning av fastigheter som omfattar mer än privatbostaden ska godkännas av överförmyndaren.

Det får ankomma på regeringen att ta nödvändiga initiativ och återkomma till riksdagen med lagförslag.

Vad som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

2. Den framtida utformningen av lagen om framtidsfullmakter, punkt 2 (L)

av Robert Hannah (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3602 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkandena 1–5,

bifaller delvis motion

2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkande 2 och avslår motion

2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkandena 1 och 4.

Ställningstagande

Jag välkomnar den nya lagen om framtidsfullmakter och har därför ställt mig bakom regeringens förslag, men anser att lagstiftningen inte ger en heltäckande lösning på de problem som kan uppstå.

Jag anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som möjliggör för en framtidsfullmäktig att företräda den enskilde gentemot hälso- och sjukvården när han eller hon inte längre har förmåga att själv ta ställning. En sådan reglering skulle öka den enskildes självbestämmande inom hälso- och sjukvård och forskning. Att hälso- och sjukvård samt tandvård utesluts från den nya lagen om framtidsfullmakter kan dessutom skapa gränsdragningsproblem.

När det gäller fullmaktshavarens befogenhet att lämna gåvor anser jag att den nya lagen är otydlig. Den enda begränsning som finns är att gåvornas storlek inte får stå i ”missförhållande till fullmaktsgivarens ekonomiska villkor”. Om fullmaktsgivaren har en betydande förmögenhet ger därmed lagstiftningen utrymme för gåvor på stora belopp. Vidare innehåller inte lagtexten några begränsningar av fullmaktshavarens rätt att avgöra till vilka som gåvor ska ges. Jag anser att bestämmelserna bör förtydligas så att det tydligt framgår att fullmaktshavarens rätt att lämna gåvor, i den utsträckning detta inte regleras i fullmakten, ska avgränsas till personliga presenter av mindre värde.

Vidare förbiser den nya lagen att fullmaktshavaren tillfälligt kan behöva anlita kvalificerad hjälp för att fullgöra sitt uppdrag. Det kan t.ex. handla om att fullmaktshavaren ska bevaka fullmaktsgivarens intressen i särskilt komplicerade ekonomiska eller juridiska angelägenheter, och måste ta experthjälp för detta. På samma sätt som enskilda kan utse en juridisk person att tillfälligt agera ställföreträdare i en särskild ekonomisk eller juridisk angelägenhet, bör

det även finnas möjlighet för fullmaktshavare att utse en juridisk person som tillfällig ställföreträdare i en särskild angelägenhet.

Jag anser också att den nya lagen bör kompletteras med en möjlighet för enskilda att registrera framtidsfullmakter i ett centralt register.

Det får ankomma på regeringen att ta nödvändiga initiativ och återkomma till riksdagen med lagförslag.

Vad som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

3. Den framtida utformningen av ett legalt ställföreträdarskap för anhöriga, punkt 3 (C)

av Ola Johansson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkande 5.

Ställningstagande

Jag har ställt mig bakom regeringens förslag till behörighetsregler för anhöriga till personer som inte längre kan ha hand om sina ekonomiska angelägenheter. För framtiden anser jag dock att de turordningsregler som förts in i bestämmelserna bör ändras. Enligt min mening undanröjer turordningsreglerna i praktiken möjligheten för enskilda att själva inom vän- och familjekretsen bestämma av vilka personer omvårdnad och stöd ska ges till en familjemedlem, som på grund av ålder och sjukdom inte längre klarar att på egen hand sköta privata angelägenheter. Enligt min mening kan det knappast vara statens uppgift att i detalj rangordna familjemedlemmar över huvudet på enskilda stödbehövande personer. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett lagförslag som inte i detalj reglerar turordningsreglerna mellan anhöriga när det gäller rätten att företräda den enskilde.

Vad som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2016/17:30 Framtidsfullmakter – en ny form av ställföreträdarskap för vuxna:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om framtidsfullmakter.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i föräldrabalken.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ärvdabalken.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Följdmotionerna

2016/17:3600 av Ola Johansson m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fullmaktsgivarens rätt att pröva giltigheten hos en framtidsfullmakt bör stärkas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att peka ut den myndighet som ska registerföra framtidsfullmakter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en möjlighet att upprätta framtidsfullmakter i digital form och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överlåtelser, köp och försäljning av fastigheter som omfattar mer än privatbostaden ska godkännas av överförmyndaren och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ny form av ställföreträdarskap för vuxna bör utformas på ett flexiblere sätt och att det inte i detalj bör reglera turordningsregler mellan anhöriga när det gäller att företräda den enskilde, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:3601 av Robert Hannah m.fl. (L, KD, M, C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en möjlighet att registrera elektroniskt upprättade framtidsfullmakter och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3602 av Robert Hannah m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av förtydligande riktlinjer när det gäller gränsdragningen mellan omsorg och hälso- och sjukvård i de situationer som lagförslaget omfattar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om framtidsfullmakter för hälso- och sjukvård samt tandvård och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en möjlighet att registrera framtidsfullmakter upprättade på papper och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gåvor och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om juridisk person som tillfällig ställföreträdare för fullmaktshavaren i juridiska och ekonomiska angelägenheter och tillkännager detta för regeringen.

Motion från allmänna motionstiden 2016/17

2016/17:655 av Nina Lundström (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med förslag om framtidsfullmakt och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om framtidsfullmakter

Härigenom föreskrivs följande.

Innebörden av en framtidsfullmakt

1 § En framtidsfullmakt är en fullmakt som någon (fullmaktsgivaren) ger åt en fysisk person (fullmaktshavaren) att företräda fullmaktsgivaren för det fall han eller hon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande varaktigt och i huvudsak inte längre har förmåga att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser.

2 § En framtidsfullmakt får omfatta ekonomiska och personliga angelägenheter. Fullmaktshavaren ska bevaka fullmaktsgivarens rätt i de angelägenheter som framtidsfullmakten omfattar.

En framtidsfullmakt får inte omfatta åtgärder som avses i 2 kap. 1 § första stycket hälso- och sjukvårdslagen (2017:000) eller 1 § tandvårdslagen (1985:125). Den får inte heller omfatta sådana frågor av utpräglat personlig karaktär som avses i 12 kap. 2 § tredje stycket föräldrabalken.

Upprättande av en framtidsfullmakt

3 § Den som har fyllt 18 år och har förmåga att ha hand om sina angelägenheter får upprätta en framtidsfullmakt.

4 § En framtidsfullmakt ska vara skriftlig.

Fullmaktsgivaren ska i två vittnens samtidiga närvaro skriva under fullmaktshandlingen eller intyga att han eller hon har skrivit under handlingen. Vittnena ska ha kännedom om att handlingen är en framtidsfullmakt och bekräfta handlingen med sina underskrifter.

Fullmaktshavaren får inte vara vittne. I övrigt tillämpas i fråga om vittnen 10 kap. 2 § första stycket och 4 § första och tredje styckena ärvdabalken.

5 § Av en framtidsfullmakt ska det framgå

1. att det är fråga om en framtidsfullmakt,
2. vem eller vilka som är fullmaktshavare,
3. vilka angelägenheter fullmakten omfattar, och
4. vilka övriga villkor som gäller.

Ändring och återkallelse av en framtidsfullmakt

6 § En framtidsfullmakt kan inte göras oåterkallelig.

7 § Vid tillägg till eller annan ändring av en framtidsfullmakt tillämpas vad som gäller om upprättande av en framtidsfullmakt. Detta gäller dock inte om ändringen består enbart i en begränsning av fullmakten.

8 § För återkallelse av en framtidsfullmakt tillämpas lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

I framtidsfullmakten får det bestämmas att en granskare enligt 23 § har rätt att återkalla fullmakten.

Hur en framtidsfullmakt träder i kraft

9 § Om en framtidsfullmakt uppfyller kraven i 3 och 4 §§, träder den i kraft när fullmaktsgivarens situation är sådan som anges i 1 §.

Det är fullmaktshavaren som ska bedöma om framtidsfullmakten har trätt i kraft. Detta gäller inte om det i fullmakten har bestämts att ikraftträdandet ska prövas av domstol eller fullmaktshavaren annars begär en sådan prövning.

10 § Om fullmaktshavaren bedömer att framtidsfullmakten har trätt i kraft, ska han eller hon snarast underrätta fullmaktsgivaren och fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar. Om en granskare enligt 23 § har utsetts, ska även denne underrättas.

Av underrättelsen ska det framgå att framtidsfullmakten har trätt i kraft och vad den innehåller.

11 § Tingsrätten ska på ansökan av fullmaktshavaren besluta att framtidsfullmakten har trätt i kraft, om förutsättningarna enligt 9 § första stycket är uppfyllda.

En ansökan görs till tingsrätten i den ort där fullmaktsgivaren är folkbokförd eller, om fullmaktsgivaren inte är folkbokförd i Sverige, till tingsrätten i den ort där han eller hon vistas.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt andra stycket, är Stockholms tingsrätt behörig domstol.

12 § Tillsammans med en ansökan enligt 11 § ska fullmaktshavaren ge in framtidsfullmakten i original eller bestyrkt kopia.

Fullmaktshavaren ska i ansökan lämna kontaktuppgifter avseende fullmaktsgivaren och fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar.

13 § Rätten ska inhämta ett läkarintyg eller någon annan likvärdig utredning beträffande fullmaktsgivarens hälsotillstånd, om det inte är uppenbart obehövligt.

Fullmaktsgivaren ska ges tillfälle att yttra sig över ansökan, om det kan ske. Även fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar och överförmyndaren ska ges tillfälle att yttra sig.

14 § Vid handläggningen i domstol tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Fullmaktshavarens fullgörande av uppdraget

15 § Fullmaktshavaren ska fullgöra uppdraget i enlighet med fullmaktsgivarens intressen och, om det är möjligt, samråda med honom eller henne i viktiga frågor.

16 § Fullmaktshavaren får i de angelägenheter som framtidsfullmakten omfattar återkalla andra fullmakter än framtidsfullmakter.

17 § Fullmaktshavaren har inte rätt att företräda fullmaktsgivaren i en fråga där fullmaktshavaren själv, fullmaktshavarens make eller sambo, fullmaktshavarens barn eller någon som fullmaktshavaren företräder är motpart eller av någon annan anledning kan ha motstridiga intressen.

Om fullmaktshavaren inte har rätt att företräda fullmaktsgivaren, ska överförmyndaren på fullmaktshavarens begäran utse en god man att företräda fullmaktsgivaren. I övrigt gäller föräldrabalkens regler om god man.

18 § I den utsträckning fullmaktshavarens rätt att lämna gåvor inte regleras i framtidsfullmakten får han eller hon, till andra än sig själv, lämna personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till fullmaktsgivarens ekonomiska villkor.

19 § Fullmaktshavaren har rätt till arvode endast om det anges i framtidsfullmakten. Om arvodets storlek inte framgår av fullmakten, får fullmaktshavaren ta ut ett med hänsyn till uppdragets art och omfattning skäligt belopp.

20 § För fullmaktshavarens förhållande till fullmaktsgivaren tillämpas bestämmelserna i 18 kap. handelsbalken om syssломän, om inte något annat anges i denna lag.

Förhållandet till tredje man

21 § I fråga om fullmaktshavarens ansvar i förhållande till tredje man för att han eller hon har fullmakt tillämpas 25 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

22 § I fråga om fullmaktsgivarens bundenhet och informationsplikt i förhållande till tredje man tillämpas lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Granskning av fullmaktshavarens verksamhet

23 § Fullmaktsgivaren får i framtidsfullmakten utse någon som ska granska fullmaktshavarens verksamhet.

Om granskaren begär det, ska fullmaktshavaren lämna redovisning för sitt uppdrag.

24 § Om en granskare inte har utsetts, ska fullmaktshavaren på begäran av fullmaktsgivarens make eller sambo eller närmaste släktingar lämna

redovisning för sitt uppdrag. Redovisning behöver inte lämnas oftare än en gång per år.

25 § Fullmaktshavaren ska på begäran av överförmyndaren lämna redovisning för sitt uppdrag och upplysningar om fullmaktsförhållandet och vidtagna åtgärder.

26 § Överförmyndaren får besluta att framtidsfullmakten helt eller delvis inte längre får brukas av fullmaktshavaren, om han eller hon vid fullgörandet av uppdraget har gjort sig skyldig till missbruk eller allvarlig försummelse eller annars visat sig vara oförmögen att ta till vara fullmaktsgivarens intressen.

Ett beslut enligt första stycket gäller omedelbart. Beslutet får överklagas till den tingsrätt som anges i 11 § andra och tredje styckena. Vid handläggningen i domstol tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

En framtidsfullmakts verkan i vissa situationer

27 § En framtidsfullmakt saknar verkan i den utsträckning godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken eller förvaltarskap anordnas för fullmaktsgivaren.

28 § Om fullmaktsgivaren dör, försätts i konkurs eller får förvaltare efter det att framtidsfullmakten har trätt i kraft, tillämpas 21, 23, 24 och 26 §§ lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Fullmaktshavarens rätt att låta någon annan rättshandla för fullmaktsgivaren

29 § Vid tillfälligt förhinder för fullmaktshavaren att utföra sitt uppdrag får han eller hon genom skriftlig fullmakt ge en fysisk person behörighet att företräda fullmaktsgivaren i fråga om ordinära rättshandlingar med anknytning till dennes dagliga livsföring.

30 § Vid behov av hjälp i en särskild fråga får fullmaktshavaren genom skriftlig fullmakt ge någon annan behörighet att företräda fullmaktsgivaren.

En sådan fullmakt ska vara ställd till en fysisk person. Om fullmakten avser en ekonomisk fråga, får den dock ställas till ett kreditinstitut eller ett värdepappersinstitut.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹
dels att 11 kap. 15, 16 och 19 b §§ och 12 kap. 2 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas ett nytt kapitel, 17 kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

15 §

Ansökan om förordnande av god man enligt 1–4 §§ eller förvaltare får göras av förmyndare, den som *ansökningen* avser, om han eller hon har fyllt *sexton* år, *samt* av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. *Ansökan* om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap får göras av dem som nu har nämnts och av överförmyndaren.

Ansökan om anordnande av förvaltarskap får också göras av god man som avses i 4 §.

När det finns anledning till det *skall* rätten självant ta upp frågor om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap. Överförmyndaren har samma skyldighet när det gäller förordnande av god man eller förvaltare.

En ansökan om förordnande av god man enligt 1–4 §§ eller förvaltare får göras av förmyndare, *av* den som *ansökan* avser, om han eller hon har fyllt *16* år, *och* av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. *En ansökan* om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap får göras av dem som nu har nämnts, *av en framtidsfullmaktshavare* och av överförmyndaren.

En ansökan om anordnande av förvaltarskap får också göras av *en* god man som avses i 4 §.

När det finns anledning till det *ska* rätten självant ta upp frågor om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap. Överförmyndaren har samma skyldighet när det gäller förordnande av god man eller förvaltare.

16 §²

I ärenden om förordnande av god man eller förvaltare för någon som har fyllt 16 år ska rätten eller överförmyndaren ge denna person tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

I ärenden om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap ska rätten också inhämta yttranden från den enskildes make eller sambo *och* barn, överförmyndaren och vårdinrätt-

I ärenden om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap ska rätten också inhämta yttranden från den enskildes make eller sambo, barn *och framtidsfullmaktshavare*, överförmynd-

¹ Balken omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 2014:886.

ning, om det inte är obehövligt. Yttranden ska också, om det behövs, inhämtas från andra närstående samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som utövar landstingets ledning av omsorgsverksamheten. Den som ansökan avser ska höras muntligen, om det kan ske utan skada för honom eller henne och det inte är uppenbart att han eller hon inte förstår vad saken gäller. Rätten får dock avstå från att höra den enskilde muntligen om han eller hon själv har gjort ansökan eller medgett förordnandet eller det annars finns särskilda skäl.

Andra stycket gäller även i ärenden hos överförmyndaren om förordnande av god man enligt 4 § eller förvaltare.

Myndigheter och inrättningar som anges i andra stycket är skyldiga att lämna sådana uppgifter som kan vara av betydelse i ärendet.

daren och vårdinrättning, om det inte är obehövligt. Yttranden ska också, om det behövs, inhämtas från andra närstående samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som utövar landstingets ledning av omsorgsverksamheten. Den som ansökan avser ska höras muntligen, om det kan ske utan skada för honom eller henne och det inte är uppenbart att han eller hon inte förstår vad saken gäller. Rätten får dock avstå från att höra den enskilde muntligen om han eller hon själv har gjort ansökan eller medgett förordnandet eller det annars finns särskilda skäl.

19 b §³

Ett beslut om att ett godmanskap enligt 4 § eller ett förvaltarskap ska upphöra och ett beslut om att entlediga en god man eller förvaltare med stöd av 19 a § fattas av rätten. I övriga fall fattar överförmyndaren beslut om upphörande av ett godmanskap *eller förvaltarskap* och om entledigande av en god man eller förvaltare.

Ett beslut om att ett godmanskap enligt 4 § eller ett förvaltarskap ska upphöra och ett beslut om att entlediga en god man eller förvaltare med stöd av 19 a § fattas av rätten. I övriga fall fattar överförmyndaren beslut om upphörande av ett godmanskap och om entledigande av en god man eller förvaltare.

12 kap.

2 §

Gode män och förvaltare *skall*, i den *mån* det följer av deras förordnande, bevaka rätten för de personer som de företräder, förvalta deras tillgångar och sörja för deras person.

Även om det inte framgår av förordnandet, omfattar den gode mannens eller förvaltarens upp-

Gode män och förvaltare *ska*, i den *utsträckning* det följer av deras förordnande, bevaka rätten för de personer som de företräder, förvalta deras tillgångar och sörja för deras person.

Även om det inte framgår av förordnandet, omfattar den gode mannens eller förvaltarens upp-

³ Senaste lydelse 2014:886.

drag inte sådana tillgångar som har ställts under särskild förvaltning. Är särskild förvaltning anordnad, *skall* den som utövar förvaltningen årligen lämna redovisning över förvaltningen till den gode mannen eller förvaltaren, om det faller inom ramen för den gode mannens eller förvaltarens uppdrag att ta emot en sådan redovisning.

drag inte sådana tillgångar som har ställts under särskild förvaltning. Är särskild förvaltning anordnad, *ska* den som utövar förvaltningen årligen lämna redovisning över förvaltningen till den gode mannen eller förvaltaren, om det faller inom ramen för den gode mannens eller förvaltarens uppdrag att ta emot en sådan redovisning.

Gode män och förvaltare är inte behöriga att företräda den enskilde i frågor om att ingå äktenskap, bekräfta faderskap, upprätta testamente eller liknande frågor av utpräglat personlig karaktär.

17 kap. Anhörigas behörighet att rättshandla i vissa fall

Innebörden av behörigheten

1 § Om det är uppenbart att någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande inte längre har förmåga att ha hand om sina ekonomiska angelägenheter, är en anhörig behörig att för den enskilde vidta ordinära rättshandlingar med anknytning till dennes dagliga livsföring.

Behörigheten gäller om den situation som avses i första stycket har inträffat sedan den enskilde har fyllt 18 år. Det är den anhörige som ska bedöma om behörigheten gäller.

Behöriga anhöriga

2 § Behörigheten enligt 1 § gäller i tur och ordning för

1. make eller sambo,
2. barn,
3. barnbarn,
4. föräldrar,
5. syskon, och
6. syskonbarn.

Två eller flera anhöriga under samma punkt företräder den enskilde gemensamt. De kan lämna varandra fullmakt.

Den som avböjer uppgiften, inte kan anträffas, är underårig eller har en god man enligt 11 kap. 4 § eller en förvaltare ska inte beaktas vid tillämpningen av denna paragraf. Detsamma gäller den som företräds av en framtidsfullmaktshavare eller som själv är i en sådan situation som avses i 1 §.

Behörighetens omfattning i vissa fall

3 § Behörigheten för en anhörig gäller inte i de frågor där den enskilde företräds av en god man enligt 11 kap. 4 §, en förvaltare eller en framtidsfullmaktshavare.

Skyldigheter för den anhörige

4 § Den som är behörig enligt 2 § ska vid fullgörandet av uppgiften

1. handla i enlighet med den enskildes intressen och då beakta den enskildes vilja eller förmodade inställning,

2. hålla den enskildes medel avskilda enligt 12 kap. 6 § första stycket, och

3. dokumentera vidtagna åtgärder på ett med hänsyn till omständigheterna lämpligt sätt.

Bestämmelserna i 12 kap. 8 § andra och tredje styckena om jäv tillämpas för den som är behörig enligt 2 §.

Skadestånd

5 § En anhörig som har tagit i anspråk sin behörighet är skyldig att ersätta den skada som han eller hon uppsåtligen eller av vårdslöshet har orsakat den enskilde. Om flera anhöriga är ansvariga, tillämpas 12 kap. 14 § andra stycket.

6 § Om en rättshandling, som en anhörig har vidtagit med åberopande av behörighet enligt detta kapitel, på grund av brist i behörigheten inte blir bindande, är den anhörige skyldig att ersätta en godtroende tredje man den skada som denne därigenom orsakas. Detta gäller dock inte, om rättshandlingen saknar bindande verkan mot den enskilde till följd av någon särskild omständighet, som den anhörige inte kände till och som tredje man inte med fog kunde förutsätta att den anhörige skulle känna till.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

3 Förslag till lag om ändring i ärvdabalken

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 4 § ärvdabalken¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

4 §²

Den som är under *femton* år eller på grund av en psykisk störning saknar insikt om betydelsen av vittnesbekaftelsen får inte vara testamentsvittne. Inte heller testators make, sambo eller den som står i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag till testatorn eller är hans eller hennes syskon får vara vittne.

Ingen får bevitna ett förordnande till honom eller henne själv, en make eller sambo, ett syskon eller någon som står i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag till honom eller henne. Den som är förmyndare, god man eller förvaltare för någon får inte bevitna ett förordnande till denne. Inte heller ledamot av styrelsen för ett bolag, en förening, ett trosamfund eller en stiftelse får bevitna ett förordnande till den juridiska person som han eller hon företräder. Förordnande att vara testamentsexekutor medför dock inte hinder att vara vittne.

Om ett testamentsvittne åberopas till bevis i en rättegång, gäller rättegångsbalkens bestämmelser om sådant bevis.

Den som är under *15* år eller på grund av en psykisk störning saknar insikt om betydelsen av vittnesbekaftelsen får inte vara testamentsvittne. Inte heller testators make, sambo eller den som står i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag till testatorn eller är hans eller hennes syskon får vara vittne.

Ingen får bevitna ett förordnande till honom eller henne själv, en make eller sambo, ett syskon eller någon som står i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag till honom eller henne. Den som är *framtidsfullmaktshavare*, förmyndare, god man eller förvaltare för någon får inte bevitna ett förordnande till denne. Inte heller ledamot av styrelsen för ett bolag, en förening, ett trosamfund eller en stiftelse får bevitna ett förordnande till den juridiska person som han eller hon företräder. Förordnande att vara testamentsexekutor medför dock inte hinder att vara vittne.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

¹ Balken omtryckt 1981:359.

² Senaste lydelse 2012:448.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Insatser enligt denna lag ska ges den enskilde endast om han eller hon begär det. Om den enskilde är under 15 år eller uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan kan vårdnadshavare, god man, förmyndare eller förvaltare begära insatser för honom eller henne.

Insatser enligt denna lag ska ges den enskilde endast om han eller hon begär det. Om den enskilde är under 15 år eller uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan kan vårdnadshavare, god man, förmyndare, förvaltare eller framtidsfullmaktshavare begära insatser för honom eller henne.

När en insats rör ett barn ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

¹ Senaste lydelse 2010:480.

5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 36 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.

1 §¹

Sekretess gäller hos domstol för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i

1. ärende enligt lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn,
2. ärende om adoption enligt 4 kap. föräldrabalken,
3. ärende om anordnande av godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken,
4. ärende om förvaltarskap, *eller*
5. ärende enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn, *eller*
4. ärende om förvaltarskap,
5. ärende enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn, *eller*
6. ärende enligt lagen (2017:000) om framtidsfullmakter.

Sekretess gäller hos domstol för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om en part begär det och det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i

1. äktenskapsmål,
2. mål eller ärende enligt föräldrabalken i annat fall än som anges i första stycket,
3. ärende enligt lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn,
4. mål eller ärende enligt rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 eller ärende enligt 8 § lagen (2008:450) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen,
5. mål eller ärende enligt rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet och enligt Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar, eller

¹ Senaste lydelse 2014:887.

6. mål eller ärende enligt lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.